

RADNA GRUPA

Predsjednik Opštine Bijelo Polje, Petar Smolović, obrazovao je Radnu grupu za izradu Lokalnog plana akcije za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti za period 2018-2021. godina, u sastavu:

- o Saida Čikić, Sekretarijat za lokalnu samoupravu, koordinator;
- o Miloš Kljajević, Sekretarijat za lokalnu samoupravu, član;
- o Zoran Bošković, Sekretarijat za lokalnu samoupravu, član;
- o Nada Četković, Sekretarijat za lokalnu samoupravu, član;
- o Rasema Hekalo, Udruženje roditelja " Oaza ", član;
- o Lidija Guberinić, Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje, član;
- o Mirsad Dlakić, Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac, član.

Administrativno-tehničke poslove, kao i pomoć u izradi Lokalnog plana akcije za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti za period 2018-2021.godina, pružao je organ Opštine nadležan za poslove socijalne i dječije zaštite – Sekretarijat za lokalnu samoupravu.

UVOD

Lokalni plan akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2018-2021. godina ima za cilj omogućavanje, zaštitu i unapređenje jednakog uživanja svih ljudskih prava i sloboda lica sa invaliditetom.

Nacionalni strateški okvir koji je uzet u obzir prilikom izrade ovog plana obuhvata:

- Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti, za period 2017-2021 godina;
- Strategiju razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2018-2022. godina;
- Zakon o zabrani diskriminacije;
- Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

Na lokalnom nivou fokus je na praćenju stanja u opštini Bijelo Polje i sprovođenju aktivnosti koje će unaprijediti kvalitet života osoba sa invaliditetom (OSI), što uključuje i pokretanje i sprovođenje inicijativa ka nacionalnom nivou.

Lice sa invaliditetom je lice koje ima dugoročno fizičko, mentalno, intelektualno ili senzorno oštećenje, koja u sadejstvu sa različitim barijerama mogu otežati puno i efektivno učešće tog lica u društvu na osnovu jednakosti sa drugima.

Donošenjem Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom u decembru 2006. godine, koju je naša država ratifikovala, sve veći značaj se poklanja invaliditetu kao pitanju ljudskih prava, koja podrazumijeva promjenu obrasca invaliditeta sa medicinskog na socijalni model.

Invaliditet se više ne posmatra kao problem i isključivo kao medicinsko pitanje, koje treba da rješavaju samo medicinski stručnjaci i socijalna politika, već i kao pitanje ljudskih prava koje treba rješavati koristeći pozitivne mjere i inkluzivnu politiku. U tom pogledu lokalne zajednice imaju značajnu ulogu.

Invaliditet proističe iz interakcije lica sa invaliditetom sa barijerama u okruženju i barijerama koje se odražavaju u stavovima zajednice, a otežavaju puno i efektno učešće lica sa invaliditetom u široj društvenoj zajednici na principima jednakosti sa ostalim članovima tog društva. Primjena socijalnog modela ima za cilj da se otklone socijalne i barijere iz okruženja, kako bi lica sa invaliditetom živjela samostalno i uživala ista prava kao i ostali građani.

Diskriminacija po osnovu invaliditeta je svako pravno ili faktičko, neposredno ili posredno, namjerno ili nenamjerno pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje postupanja prema jednom licu, odnosno grupi lica sa invaliditetom u odnosu na druga lica, kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva nekom licu u odnosu na lica sa invaliditetom, zbog kojeg se licu sa invaliditetom otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u političkom,

obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, sportskom, građanskom i drugim oblastima javnog i privatnog života.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta smatra se i pozivanje, pomaganje, podsticanje ili podstrekavanje, davanje instrukcija, uznemiravanje, kao i najavljena mogućnost da određeno lice ili grupa lica sa invaliditetom budu izloženi diskriminaciji.

Polazeći od strategije i zakonskih propisa kojim se uređuje oblast diskriminacije, donošenjem Lokalnog plana akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2018-2021. godina teži se stvaranju društvenog miljea u kojem invaliditet, kao lično svojstvo, neće predstavljati razlog da se lica sa invaliditetom posmatraju kao manje vrijedni članovi lokalne zajednice.

METODOLOGIJA

U procesu izrade Lokalnog plana akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2018-2021. godina, primijenjen je participativni metod, zastupljen u svim fazama procesa.

Rješenjem, br. 01-3485/1 od 13.04.2018. godine, predsjednik Opštine obrazovao je Radnu grupu za izradu Lokalnog plana akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2018-2021. godina. Zadatak Radne grupe ogledao se u izradi navedenog Lokalnog plana, kojim će se definisati ciljevi, očekivani rezultati i aktivnosti koje bi se sprovodile u cilju eliminisanja diskriminacije lica sa invaliditetom i promociju jednakosti tih lica sa drugim licima.

U saradnji članova Radne grupe, koji su predstavnici Lokalne samouprave i organizacija osoba sa invaliditetom, izvršena je analiza stanja, kao i identifikacija prioriternih oblasti. Definisani su ciljevi i aktivnosti u skladu sa pravnim okvirom za oblast zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije, a naročito sa strateškim pravcima definisanim u Strategiji za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti.

Kao izvori podataka korišćeni su zvanični podaci Zavoda za statistiku Crne Gore-MONSTAT-a, JU Centra za socijalni rad Bijelo Polje, Zavoda za zapošljavanje Crne Gore-Područna jedinica Bijelo Polje, JZU Opšta bolnica Bijelo Polje, JZU Dom zdravlja Bijelo Polje, kao i dokumentacija organa lokalne uprave.

Radna grupa je definisala aktivnosti po prioritetnim oblastima:

- 1. Poštovanje dostojanstva ličnosti lica sa invaliditetom;***
- 2. Diskriminacija u oblasti pristupačnosti;***
- 3. Diskriminacija u postupcima pred organima lokalne uprave i javnih službi;***

- 4. Diskriminacija u oblasti socijalne zaštite, adekvatnog životnog standarda, samostalnog života i života u zajednici;**
- 5. Diskriminacija u oblasti privatnosti i porodičnih odnosa;**
- 6. Diskriminacija u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja;**
- 7. Diskriminacija u oblasti profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja;**
- 8. Diskriminacija u oblasti zdravstvene zaštite i pristupa adekvatnim pomagalima;**
- 9. Diskriminacija u oblasti političkog i javnog života;**
- 10. Diskriminacija u oblasti kulture, sporta i rekreacije.**

Tokom izrade Nacrta lokalnog plana akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2018-2021. godina, Radna grupa je sprovodila konsultacije sa lokalnim stanovništvom i to putem on-line upitnika objavljenog na sajtu Opštine i petnaestodnevne javne rasprave u okviru koje je organizovana i stručna rasprava.

ANALIZA STANJA

Bijelo Polje je treća opština u Crnoj Gori po broju stanovnika, a po prostranstvu četvrta (6.96% površine Crne Gore).

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) od ukupne populacije 10% čine osobe sa invaliditetom.

U Crnoj Gori, od ukupnog broja stanovnika, 11% (68.064) osoba ima smetnje pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti zbog dugotrajne bolesti, invaliditeta ili starosti, pokazali su podaci sa popisa 2011. godine.

U opštini Bijelo Polje prema popisu stanovništva 2011. godine, imalo je 6552 ili 14,2% lica sa smetnjama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Od toga 502 tj. 7,67% sa smetnjama u kretanju, 1017 tj. 15,72% sa smetnjama sluha, 1830 tj. 27,93% sa smetnjama vida, 875 tj. 13,35 % sa poremećajem pamćenja, koncentracije ili sporazumijevanja, a 2328 tj. 35,53% sa ostalim poteškoćama.

Opština Bijelo Polje je od 2010. godine otpočela donošenje akcionih planova koji uređuju oblast lica sa invaliditetom u cilju unapređenja položaja i uključivanja u društvo ovog dijela populacije.

Trenutno su u fazi implementacije

- Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti (LPAI) za period 2017-2021. godina;

-Lokalni plan za razvoj usluga socijalne zaštite za period 2017-2021. godina.

Kancelarija za osobe sa invaliditetom, jedina tog tipa u Crnoj Gori, formirana je u okviru Sekretarijata za opšte upravne poslove i društvene djelatnosti, odnosno današnjeg Sekretarijata za lokalnu samoupravu. Počela je sa radom krajem 2012.godine. Njeno osnivanje predstavlja realizaciju aktivnosti planirane Lokalnim planom akcije u oblasti invalidnosti za period 2010-2015. godina. U Kancelariji su zaposlene dvije osobe, od kojih je jedna osoba sa invaliditetom.

Vizija rada Kancelarije ogleda se u stvaranju jednakih mogućnosti na ravnopravnoj osnovi za sve građane, dok je misija usmjerena ka stvaranju uslova za kvalitetniji i sadržajni život i rad osoba sa invaliditetom.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Sekretarijatu za lokalnu samoupravu definisan je opis poslova i nadležnosti Kancelarije:

- Izrada i ažuriranje baze podataka osoba sa invaliditetom (OSI);
- Praćenje implementacije Lokalnog plana akcije osoba sa invaliditetom (LPAI);
- Pronalaženje donatora za projekte koje bi partnerski realizovala lokalna uprava i organizacije OSI (OOSI),
- Razmatranje pitanja koja se odnose na stvaranje uslova za organizovano i kvalitetno zalaganje i preduzimanje aktivnosti za pomoć licima sa invaliditetom i podizanje standarda u kvalitetu njihovog života i rada;
- Iniciranje da se aktima Skupštine opštine obezbijede kvalitetni uslovi života za ova lica, a posebno u oblastima planiranja i uređenja prostora, komunalnim oblastima i društvenim djelatnostima;
- Iniciranje mjera i aktivnosti za unapredjenje prava lica sa invaliditetom i informisanje javnosti o njihovim pravima, mogućnostima i potrebama, kao i ostvarivanje drugih prava od značaja za njihov status;
- Uspostavljanje saradnje i kontakata između lokalne samouprave, relevantnih institucija i organizacija osoba sa invaliditetom;

Od osnivanja, Kancelarija za osobe sa invaliditetom radi na izradi, odnosno ažuriranju baze podataka osoba sa invaliditetom. Baza obuhvata podatke pribavljene od organizacija osoba sa invaliditetom registrovanih na području opštine Bijelo Polje i

podatke dobijene od predsjednika mjesnih zajednica sa područja bjelopoljske opštine. Do sada je evidentirano 490 osoba.

Kancelarija izdaje Identifikacione kartice na osnovu kojih osobe sa invaliditetom imaju prioritet u ostvarivanju zdravstvene zaštite na primarnom i sekundarnom nivou u opštini Bijelo Polje.

Osoba sa invaliditetom, zaposlena u Kancelariji, koordinira Timom za praćenje sprovođenja Lokalnog plana akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021. godina. Kancelarija u partnerstvu sa relevantnim subjektima i organizacijama osoba sa invaliditetom inicira i realizuje aktivnosti predviđene Lokalnim planom akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021. godina iz oblasti: *pristupačnost, participacija, jednakost, zapošljavanje, obrazovanje i obuka, socijalna zaštita i zdravstvo.*

Pri Skupštini opštine, radi unapređenja prava osoba sa invaliditetom, obrazovani su - **Savjet za osobe sa invaliditetom i Savjet za saradnju sa nevladinim organizacijama.** Učešće u radu Skupštine opštine, na sjednicama, omogućeno je kroz institut "slobodne stolice".

U Sekretarijatu za lokalnu samoupravu imenovana je **Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u vaspitno-obrazovni proces.** Komisija, koju čine pedijatar, psiholog, pedagog, socijalni radnik i logoped, predlaže usmjeravanje djece u vaspitno-obrazovni program i druge uslove koji moraju biti obezbijeđeni za uspješnije školovanje. Tokom 2017.godine usmjereno je 37-oro djece sa posebnim obrazovnim potrebama u odgovarajući vaspitno-obrazovni program.

Ustanove čiji je osnivač Opština

JU Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju "Tisa" je servis dječije i socijalne zaštite a dječija i socijalna zaštita je djelatnost od javnog interesa i zasniva se na principima uvažavanja integriteta, zabrane diskriminacije, individualnog pristupa, uvažavanja najboljeg interesa korisnika, prevencije institucionalizacije i dostojanstva korisnika socijalne i dječije zaštite.

Dnevni centar "Tisa" je počeo sa radom 19.06.2004. godine u sklopu Centra za socijalni rad opštine Bijelo Polje i pod okriljem Ministarstva rada i socijalnog staranja. U 2009. godini, stekli su se uslovi da Dnevni centar postane Javna ustanova na lokalnom nivou.

"Tisa" je prvi Dnevni centar u Crnoj Gori i predstavlja dopunu servisa socijalne zaštite djece sa smetnjama u razvoju kao i početak deinstitutionalizacije ovih servisa. Otvaranjem Dnevnog centra djeci sa smetnjama u razvoju se vratilo fundamentalno

pravo da odrastaju u porodičnom okruženju, pravo koje im se oduzimalo smještajem u institucije.

U sklopu Centra „Tisa“ postoji i Mala grupna zajednica, koja je prvi servis ove vrste u Crnoj Gori, kapaciteta do osmoro djece sa smetnjama u razvoju, bez roditeljskog staranja ili djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama. Otvorena je krajem 2015. godine. Mala grupna zajednica je jedini servis ovakve vrste u Crnoj Gori, koji ima za cilj simuliranje porodičnog okruženja za djecu sa smetnjama u razvoju koja su bez roditeljskog staranja, kao i njihovo osposobljavanje za samostalan život i njihovu socijalizaciju i integraciju na principima jednakih mogućnosti, a u skladu sa njihovim sposobnostima.

U Maloj grupnoj zajednici trenutno boravi 6 korisnika.

Ustanove koje pružaju usluge osobama sa invaliditetom

JU Centar za socijalni rad za opštinu Bijelo Polje je operativni izvršilac programa i opredeljenja Vlade Crne Gore i Ministarstva rada i socijalnog staranja u oblasti socijalne i dječje zaštite. Između svih pravnih akata koji uređuju ovu oblast svakako je najvažniji Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Porodični zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju i niz pravilnika i odluka.

Prava iz socijalne i dječje zaštite su: osnovna materijalna davanja i usluge socijalne i dječje zaštite.

Osnovna materijalna davanja se dijele na davanja iz oblasti socijalne zaštite i davanja iz oblasti dječje zaštite. Osnovna materijalna davanja u socijalnoj zaštiti su : materijalno obezbjeđenje, lična invalidnina, dodatak na njegu i pomoć, zdravstvena zaštita, troškovi sahrane , jednokratne novčane pomoć i naknada roditelju ili staratelju korisnika prava na ličnu invalidninu. Iz oblasti dječje zaštite u Centru za socijalni rad se ostvaruju sledeća prava : naknada za novorođeno dijete, dodatak za djecu, troškove ishrane u predškolskim ustanovama, pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama, refundacija naknade zarade i naknada zarade za porodijsko odnosno roditeljsko odsustvo, naknada po osnovu rođenja djeteta i refundacija naknade zarade i naknada zarade sa polovinom punog radnog vremena .

Usluge u oblasti socijalne i dječje zaštite su: podrška za život u zajednici, savjetodavno-terapijska i socijalno-edukativna usluga, smještaj, neodložne intervencije i druge usluge.

U saradnji Opštine, Ministarstva rada i socijalnog staranja i NVO sektora, realizuju se mnogi programi i projekti koji utiču na poboljšanje životnog standarda stanovnika.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore-Područna jedinica Bijelo Polje u cilju pružanja usluga licima sa invaliditetom, a radi stvaranja jednakih mogućnosti za njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, primjenjuje propise iz oblasti Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom.

Lice sa invaliditetom koje želi da se uključi na tržište rada, ukoliko nema utvrđen status lica sa invaliditetom, ima pravo da mu se status utvrdi posredstvom Komisije za profesionalnu rehabilitaciju.

Lica kod kojih je utvrđen status lica sa invaliditetom imaju pravo da se uključe u mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije, sa ciljem da se na odgovarajući način osposobe za rad, zadrže zaposlenje, u njemu napreduju ili promijene svoju profesionalnu karijeru.

U smislu aktivne politike zapošljavanja lica sa invaliditetom realizuju se projekti – grantovi, koji se finansiraju iz Fonda za profesionalnu rehabilitaciju. Cilj realizovanja projekata je unapređenje profesionalne rehabilitacije i zapošljavanje lica sa invaliditetom. Sprovedenjem ovakvih projekata se nastoji uticati na prevenciju socijalne isključenosti lica sa invaliditetom, omogućavanje povećanja stručnih i radnih kvalifikacija lica sa invaliditetom, kao i njihovo brže uključivanje u radne i društvene procese stvaranjem jednakih mogućnosti i ravnopravnih uslova za uključivanje u sve sfere društvenog života.

Lica sa invaliditetom za vrijeme trajanja nezaposlenosti imaju pravo na novčanu naknadu, a za vrijeme trajanja mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije imaju dodatno pravo na ime troškova za prevoz i ishranu. Takođe, za vrijeme trajanja projekata imaju pravo na predviđene troškove za vrijeme programskih aktivnosti.

Od početka svog rada do sada, Komisija za profesionalnu rehabilitaciju donijela je 573 rješenja o utvrđenom procentu invaliditeta i 95 rješenja o utvrđenoj preostaloj radnoj sposobnosti.

U JZU Dom zdravlja Bijelo Polje pored ostalih organizacionih jedinica funkcionišu: Centar za djecu sa posebnim potrebama, Savjetovalište za djecu, Savjetovalište za mlade, Savjetovalište za reproduktivno zdravlje.

U Centar za djecu sa posebnim potrebama upućuju se djeca sa poremećajem u razvoju ili sa drugim teškim hroničnim poremećajem. U sklopu Centra funkcioniše *senzorna soba* sa pratećim sadržajima, namijenjena djeci i odraslima a služi za stimulaciju čula mirisa, sluha i dodira. U njoj osobe sa oštećenom senzornom integracijom razvijaju svoje senzorne vještine, relaksiraju se, oslobađaju stresa i napetosti.

U Centru za djecu sa posebnim potrebama rade dvije medicinske sestre koje su završile obuku gestovnog govora u Resursnom centru.

U Domu zdravlja funkcionise i Zaštitnik prava pacijenata kome se mogu obratiti svi pacijenti kojima je uskraćeno pravo na zdravstvenu zaštitu, odnosno svi pacijenti koji nisu zadovoljni pruženom zdravstvenom uslugom ili postupkom zdravstvenog ili bilo kog drugog radnika.

Ustanova je u potpunosti prilagođena osobama sa invaliditetom.

Kao ustanova sekundarnog nivoa **Opšta bolnica Bijelo Polje** obavlja djelatnosti iz oblasti: hirurgije, interne medicine, pedijatrije, ginekologije i akušerstva, za koje obrazuje odjeljenja. Pored osnovnih djelatnosti bolnica obezbjeđuje i djelatnost urgentne medicinske pomoći, laboratorijske i druge dijagnostike, fizikalne medicine i rehabilitacije, snabdijevanje lijekovima i medicinskim sredstvima i izdaje naloge za ortopedsku pomagala.

U pogledu pristupačnosti Opšta bolnica je u dobrom dijelu prilagođena osobama sa invaliditetom.

Upotrebom Identifikacionih kartica, osobe sa invaliditetom imaju prioritet prilikom korišćenja zdravstvenih usluga.

Organizacije civilnog društva koje rade na unapređenju kvaliteta života lica sa invaliditetom

Opštinska organizacija Crvenog krsta Bijelo Polje u obavljanju poslova i sprovođenju djelatnosti ima položaj organizacije koja pomaže lokalnim i državnim organima u humanitarnoj oblasti. Pored redovnih aktivnosti u oblasti zdravlja, Crveni krst razvija i programe pomoći: Program brige o starijima, Program psiho-socijalne podrške, Jačanje socijalnih kontakata djece i mladih sa smetnjama u razvoju, organizovanje seminara i kreativnih radionica uz podršku mladih volontera Crvenog krsta te obezbjeđivanje invalidskih kolica i pomagala. U saradnji sa CKCG obezbjeđuju invalidska kolica i pomagala za sve građane opštine kojima je ova pomoć potrebna.

U cilju kompaktnijeg djelovanja i većeg doprinosa u rješavanju problema sa kojima se osobe sa invaliditetom susreću na lokalnom nivou, organizacije osoba sa invaliditetom formirale su i koaliciju pod nazivom "**Savez**", koju čine:

- Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac,
- Udruženje za podršku osobama sa invaliditetom,
- Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac,
- Udruženje roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju "Oaza",
- Organizacija gluvi i nagluvi Bijelo Polje,
- Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje.

Koalicija je formirana 2008. godine sa ciljem zajedničkog djelovanja. Snaga koalicije se ogleda u: brojnosti, vidljivosti, podršci, istrajnosti, većoj angažovanosti.

Kako bi doprinijela unapređenju položaja osoba sa invaliditetom Opština je donijela Odluku o dodjeli sredstava za finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom koje čine koaliciju "Savez".

Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac, Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac je nevladina neprofitna socio-humanitarna organizacija. Udruženje je osnovano 2003.godine radi okupljanja paraplegičara i drugih osoba sa tjelesnim invaliditetom u cilju zaštite njihovih prava i interesa i njihove integracije u društvo. Članstvo čine 190 osoba sa povredama kičme, lica sa amputiranim ekstremitetima kao i srodne dijagnoze.

Misija: Ostvarivanje prava osoba sa invaliditetom predviđenih međunarodnim standardima kroz poboljšanje socijalno-ekonomskog statusa, izmjene i dopune pravne regulative i integraciju u društvene tokove.

Vizija: Jednako pravo na različitosti za sve, bez predrasuda.

Cilj Udruženja je okupljanje paraplegičara i lica sa srodnim oboljenjima, ali i drugih članova, radi uzajamnog pomaganja i poboljšavanja opšteg položaja članova Udruženja u društvu.

Udruženje paraplegičara-Bijelo Polje i Mojkovac, kroz svoj petnaestogodišnji rad, je doprinio unapređenju položaja osoba s invaliditetom, prije svega u sredinama u kojima Udruženje primarno djeluje, ali i u državi Crnoj Gori. Osnovni principi djelovanja su u oblastima: pristupačnosti, obrazovanja, zapošljavanja, socijalne zaštite, zdravstvene zaštite i druge oblasti, koje su značajne za uključivanje osoba s invaliditetom u društvo. Udruženje je registrovalo prvu zaštitnu radionicu u Crnoj Gori po Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Udruženje je osnivač Privatne ustanove organizatora obrazovanja odraslih „MS EDUKO” za izvođenje Programa obrazovanja odraslih za osposobljavanje za deset zanimanja.

U proteklom periodu Udruženje je implementiralo veliki broj projekata kako od lokalnih, nacionalnih tako i međunarodnih donatora.

Udruženje za podršku osobama sa invaliditetom-Bijelo Polje je osnovano 31. 01. 2000. godine. Udruženje ima 92 člana, mada pruža podršku svim osobama sa invaliditetom, koje se jave iz ostalih Udruženja. Neki od ciljeva udruženja su: pružanje podrške svim osobama sa invaliditetom u rješavanju egzistencijalnih i drugih pitanja; podsticanje i uključivanje osoba s invaliditetom u sve segmente društvenog i ekonomskog života, a naročito u oblasti obrazovanja i zapošljavanja; okupljanje i informisanje osoba sa invaliditetom o njihovim pravima, mogućnostima i potrebama; angažovanje na stvaranju uslova za organizovanje servisa podrške za osobe sa invaliditetom.

Svojim akcijama i projektima Udruženje je obuhvatilo preko 200 osoba sa invaliditetom. Udruženje svoje ciljeve i zadatke ostvaruje preko sljedećih djelatnosti:

saradnjom sa društvenim, stručnim i drugim organizacijama, zajednicama, kao i ostalim pravnim licima; pokretanjem i sprovođenjem inicijativa za promjenu zakonske regulative koja se tiče osoba s invaliditetom; organizovanjem savjetovanja, simpozijuma, seminara i predavanja o ljudskim pravima osoba s invaliditetom, kao i odgovarajućih obuka i treninga; organizovanjem i učešćem u razmjenama i studijskim posjetama sa drugim udruženjima i organizacijama sa sličnim ciljevima; angažovanjem oko stvaranja pristupačne životne sredine, uključujući i uklanjanje arhitektonskih barijera; angažovanjem oko prilagođavanja sredstava javnog saobraćaja potrebama osoba s invaliditetom i sl.

Udruženje za podršku OSI u svom dosadašnjem radu je uspješno realizovalo niz projekata od različitih donatora.

Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac je nevladina i sociohumanitarna organizacija, koja se bavi pitanjima od interesa lica sa smetnjama vida, te kao takva čini sastavni dio Saveza slijepih Crne Gore. Djeluje na području opština Bijelo Polje i Mojkovac, sa sjedištem u Bijelom Polju. Osnovana davne 1948. godine, pa sve do današnjeg dana u svom radu je bogatija, snažnija i jača u primjeni načela humanosti i solidarnosti u cilju zadovoljenja potreba lica oštećenog vida.

Organizacija trenutno broji 167 članova (Bijelo Polje 131, Mojkovac 36), od koga su 45 ženska populacija Bijelo Polje, a Mojkovac 15, sa prosječnom starosnom strukturom cijelog članstva 62 godine. Aktivnosti i djelovanje organizacije odvijaju se kroz šest, međusobno povezanih, cjelina: Organizacioni rad i saradnja; Finansijska pitanja; Socijalno-zdravstvena pitanja i usluge socijalnog rada; Školovanje, obrazovanje, profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje; Šah, sport, odmor i rekreacija i Kultura i informisanje.

Udruženje roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju "OAZA" je osnovano 2001. a registrovano 11.01.2002. godine kao NVO socio-humanitarnog karaktera. Okupljanje roditelja inicirala je britanska humanitarna organizacija Save the children, projektom Biblioteke igračaka uz podršku lokalnih vlasti sa kojima je Udruženje ostvarilo partnerstvo i za otvaranje prvog dnevnog centra u Crnoj Gori. Projekat je realizovan uz podršku UNICEF-a i Ministarstva rada i socijalnog staranja. Aktivnosti Udruženja odnose se prvenstveno na razvijanje novih servisa podrške za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju kao i pružanje podrške porodici.

Udruženje je učestvovalo i u osnivanju NARDOSA-a (Nacionalna asocijacija roditelja djece i omladine sa smetnjama) koju čine pet udruženja roditelja tako da djeluje i na nacionalnom nivou.

Organizacija gluvih i nagluvih Bijelo Polje je osnovana 1964. godine i brojala je 135 članova, sada je ta organizacija pod istim nazivom registrovana u NVO 2001. godine, koja trenutno broji 70 članova. Sjedište organizacije je u Nikoljcu. Zbog otežane komunikacije korisnici se oslanjaju na 4 sertifikovana tumača gestovnog govora.

Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje je nevladina, neprofitna, organizacija osnovana 2007. godine. Do danas je ostvarilo vidljive rezultate, vidljive članstvu (Udruženje ima 42 člana), lokalnoj zajednici (često je bilo nosilac najboljeg projekta na konkursima koje je raspisivala Opština Bijelo Polje), vidljive na nacionalnom nivou (Udruženje je bilo izvođač i partner na projektima grant šeme ZZZ CG), vidljive i delegaciji EU u Crnoj Gori (izvodilo je projekat koji je finansirala EU i koji je ocijenjen kao jedan od najboljih u Crnoj Gori od strane FAKT-a).

Vizija organizacije je inkluzivno društvo.

Misija organizacije je poboljšanje kvaliteta sveukupnog života ljudi, koji žive sa multiple sklerozom u Bijelom Polju.

Vizija: *LOKALNA ZAJEDNICA BEZ DISKRIMINACIJE*

Misija: *POSTIZANJE RAVNOPRAVNOSTI LICA SA INVALIDITETOM
U SVIM OBLASTIMA DRUŠTVENOG ŽIVOTA*

1- POŠTOVANJE DOSTOJANSTVA LIČNOSTI LICA SA INVALIDITETOM

Sistemiški okvir zaštite od diskriminacije čine opšti Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zakon o rodnoj ravnopravnosti. Osim navedenih čitav niz zakona sadrži anti-diskriminacionu klauzulu kojom se državni i drugi organi uprave i lokalne samouprave, organizacije koje vrše javna ovlašćenja, preduzetnici, pravna i fizička lica obavezuju da sprovedu zakon i vrše djelatnost, odnosno preduzimaju radnje činjenja i nečinjenja na način kojim neće povrijediti načelo zabrane diskriminacije.

Odredbama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom određeno je da se nepoštovanjem dostojanstva ličnosti lica sa invaliditetom smatra govor mržnje i omalovažavanje lica sa invaliditetom.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta smatra se svako grupisanje koje je planirano, sistemsko ili kontinuirano izdvajanje lica ili grupe lica s invaliditetom i njihovo spajanje u jednu ili više grupa u određenoj situaciji, kada se u istoj ili sličnoj situaciji to izdvajanje i spajanje ne vrši sa drugim licem ili grupom lica.

Cilj 1: Obezbijediti puno poštovanje dostojanstva ličnosti i ljudskih prava lica sa invaliditetom

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
1.1.Usaglašavanje propisa na lokalnom nivou (odluke i dr. propisi) sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.	-Broj usaglašenih propisa -Broj upućenih dopisa- zahtjeva	Organi lokalne uprave		2018/2019	Nijesu potrebna sredstva
1.2.Unapređenje saradnje organa lokalne uprave sa nevladinim organizacijama koje se bave pravima lica sa invaliditetom.	-Broj zajedničkih inicijativa -Broj partnerskih projekata -Broj održanih sastanaka Savjeta za osobe sa invaliditetom -Broj održanih sastanaka Savjeta za saradnju sa NVO	Organi lokalne uprave	NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
1.3.Organizovati kampanje na temu sprečavanja	-Broj i vrsta edukacija o zabrani diskriminacije i mehanizmima zaštite	Organi lokalne uprave	MLJMP, NVO	2018/2019	Opština, fondovi, donatori

diskriminacije lica sa invaliditetom.	od diskriminacije lica sa invaliditetom - Broj i vrsta medijske kampanje (TV spot, pr. materijal, publikacije, flajeri u formatima pristupačnim različitim vrstama invaliditeta)				
1.4.Saradnja sa lokalnim medijima u cilju promocije jednakosti lica sa invaliditetom radi otklanjanja stereotipa i predrasuda.	-Broj realizovanih emisija na ovu temu	Organi lokalne uprave	Mediji, NVO	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

2 - DISKRIMINACIJA U OBLASTI PRISTUPAČNOSTI

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom prepoznaje:

➤ *Diskriminaciju u pristupu objektima i površinama u javnoj upotrebi*

Neobezbjeđivanje uslova za nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad u objektima u javnoj upotrebi i u prostorima i površinama javne namjene licu ili grupi lica sa invaliditetom u skladu sa propisima kojima se propisuje uređenje prostora i izgradnja objekata, smatra se diskriminacijom po osnovu invaliditeta.

➤ *Diskriminaciju u pristupu informacijama i komunikacijama*

Nesprovođenje propisa, odnosno nepreduzimanje posebnih mjera, koji se odnose na traženje, primanje i širenje informacija namijenjenih javnosti, kao i dostupnost informacija na internetu i u drugim medijima, u pristupačnoj formi licima sa invaliditetom, u skladu sa propisima iz oblasti informisanja i elektronskih komunikacija, smatra se diskriminacijom po osnovu invaliditeta.

Organi su dužni da za lica sa invaliditetom obezbijede natpis na Brajevom pismu i u lako razumljivim formatima u objektima u javnoj upotrebi i prostorima i površinama javne namjene.

➤ *Diskriminaciju u pristupu javnom prevozu*

- Onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje korišćenja i ulaska u sredstva javnog prevoza, kao i nepreduzimanje i nesprovođenje propisanih mjera za obezbjeđivanje pristupačnosti sredstava javnog prevoza licu ili grupi lica sa invaliditetom.
- Odbijanje da se preveze lice ili grupa lica sa invaliditetom, pružanje usluge prevoza licu ili grupi lica sa invaliditetom pod drukčijim i nepovoljnijim uslovima od uslova pod kojima se usluga prevoza pruža drugim korisnicima u skladu sa zakonima kojima se uređuje ta oblast.
- Nedostupnost informacija na stanicama i stajalištima licu ili grupi lica sa invaliditetom u skladu sa zakonima kojima se uređuje ta oblast.

➤ *Diskriminaciju u oblasti pružanja javnih i privatnih dobara i usluga*

Odbijanje, onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje pružanja dobara i usluga; nepoštovanjem principa univerzalnog dizajna, pružanje dobara i usluga pod drukčijim i nepovoljnijim uslovima od onih pod kojima se dobro i usluga pruža drugim korisnicima, namjerno kašnjenje ili odlaganje pružanja dobara i usluga, iako je lice ili grupa lica sa invaliditetom zatražila i ispunila uslove za blagovremeno pružanje dobara i usluga

prije drugih lica; povećanje cijene javnih i privatnih dobara i usluga usljed uvećanih troškova neposredno proisteklih iz pružanja javnih i privatnih dobara i usluga licu ili grupi lica sa invaliditetom smatra se diskriminacijom.

Diskriminacija lica sa invaliditetom postoji i u slučaju kad nijesu preduzete posebne mjere za otklanjanje ograničenja, odnosno nejednakog položaja u kojem se ta lica nalaze.

Posmatrajući sa stanovišta pokrenutih postupaka za zaštitu od diskriminacije pred nadležnim institucijama, podaci govore da je diskriminacija u pristupu objektima i površinama u javnoj upotrebi najviše prisutna. Lica sa invaliditetom se uglavnom opredjeljuju za vođenje postupaka za naknadu nematerijalne štete iz osnova diskriminacije u oblasti nepristupačnosti fizičkog pristupa objektima, dok nema podataka o postupcima u drugim oblastima.

Opština Bijelo Polje je usvojila Lokalni plan akcije u oblasti invalidnosti za period 2017-2021. godina. Dokument, između ostalih, obuhvata oblast pristupačnost. Shodno aktivnostima koje su planirane istim, Opština Bijelo Polje pristupila je izradi Akcionog plana za prioritarno prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi i Akcionog plana za prilagođavanje fizičkog okruženja osobama sa invaliditetom.

Cilj 2: Ravnopravan pristup licima sa invaliditetom u oblasti pristupačnosti objektima u javnoj upotrebi i javnim površinama, informacijama i komunikacijama, javnom prevozu i pružanju javnih i privatnih dobara i usluga

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
2.1.Usaglašavanje propisa na lokalnom nivou sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.	-Broj usaglašenih propisa -Broj upućenih dopisa- zahtjeva	Organi lokalne uprave		2018/2019	Nijesu potrebna sredstva
2.2.Organizovati edukacije za službenike lokalne uprave o antidiskriminacionom zakonodavstvu i mehanizmima zaštite od diskriminacije.	-Broj sprovedenih edukacija -Broj edukovanih službenika	Organi lokalne uprave	MLJMP, MORT	2018/2019	Opština, fondovi, donatori
2.3.Organizovati edukacije za predstavnike lokalnih medija o upotrebi koncepta poštovanja ljudskih prava lica sa invaliditetom i zaštite	-Broj sprovedenih edukacija -Broj edukovanih predstavnika medija	Organi lokalne uprave	NVO	2018/2019	Opština, fondovi, donatori

od diskriminacije prilikom izvještavanja.					
2.4.Organizovati edukacije lica sa invaliditetom o antidiskriminacionom zakonodavstvu i mehanizmima zaštite od diskriminacije.	-Broj sprovedenih edukacija -Broj edukovanih lica sa invaliditetom	Organi lokalne uprave	MLJMP, NVO	2018/2019	Opština, fondovi, donatori
2.5.Obezbijediti natpis na Brajevom pismu na prostorijama javnih ustanova/preduzeća čiji je osnivač Opština.	-Postavljen natpis na Brajevom pismu na prostorijama javnih ustanova/preduzeća čiji je osnivač Opština	Organi lokalne uprave, javne ustanove i preduzeća čiji je osnivač Opština	NVO	2019	Opština, javne ustanove i preduzeća čiji je osnivač Opština, fondovi, donatori

3- DISKRIMINACIJA U POSTUPCIMA PRED ORGANIMA LOKALNE UPRAVE I JAVNIH SLUŽBI

Odredbe člana 12 Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom garantuju svima jednak tretman pred zakonom, a poslovna sposobnost je uslov za ostvarivanje navedenog prava. Princip zabrane diskriminacije se odnosi na obezbjeđivanje jednakog položaja lica sa invaliditetom u postupcima pred organima vlasti, uključujući i pitanje poslovne odnosno procesne sposobnosti. Jedan od najvećih izazova kada su u pitanju lica sa invaliditetom je ukidanje instituta lišenja poslovne sposobnosti i uvođenje sistema donošenja odluka uz podršku, za lica za koja se ocjeni da je to neophodno.

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom uređuje ovu oblast na način što propisuje da se diskriminacijom po osnovu invaliditeta u postupcima pred organima, smatra:

- utvrđivanje posebnih uslova za lica ili grupu lica sa invaliditetom,
- uskraćivanje ili ograničavanje prava,
- vođenje upravnog, sudskog ili drugog postupka na način koji onemogućava ili otežava puno i efektivno učešće;
- nepreduzimanje, odnosno nesprovođenje propisa i posebnih mjera primjerenih invaliditetu u cilju obezbjeđivanja efektivnog učešća u postupku pred organom, osim ako su ti uslovi opravdani iz razloga opšte, lične i imovinske bezbjednosti tih ili drugih lica;
- uskraćivanje ili ograničavanje prava djetetu ili grupi djece sa invaliditetom u postupku pred organom u istoj ili sličnoj situaciji u kojoj se to pravo ne uskraćuje ili ne ograničava drugoj djeci.

Cilj 3: Ravnopravan pristup licima sa različitim vrstama invaliditeteta postupcima pred organima lokalne samouprave i uprave

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
3.1.Usaglašavanje propisa na lokalnom nivou sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.	-Broj usaglašenih propisa -Broj upućenih dopisa-zahtjeva	Organi lokalne uprave		Kontinuirano	Nijesu potrebna sredstva
3.2.Omogućiti licima sa različitim vrstama invaliditeta učestvovanje u postupcima pred organima lokalne uprave u formatima pristupačnim njihovoj vrsti invaliditeta.	-Broj postupaka u kojima je stranci koje je lice sa invaliditetom omogućeno učešće u postupku (uz pomoć gestovnog prevodioca ili su mu informacije dostavljene u pristupačnom formatu)	Organi lokalne uprave	NVO	2019-2021	Opština, fondovi, donatori

4 - DISKRIMINACIJA U OBLASTI SOCIJANE ZAŠTITE, ADEKVATNOG ŽIVOTNOG STANDARDA, SAMOSTALNOG ŽIVOTA I ŽIVOTA U ZAJEDNICI

Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, propisano je da je diskriminacija u oblasti invaliditeta ograničavanje prava na samostalni život i život u zajednici.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta smatra se ograničavanje prava na samostalan život i život u zajednici:

- 1) ograničavanjem izbora mjesta stanovanja licu sa invaliditetom time što prilikom prelaska iz jednog mjesta stanovanja u drugo može izgubiti pravo na stanovanje odgovarajućeg standarda u smislu zakona kojim se uređuje socijalno stanovanje, kao i podršku za život u zajednici, u skladu sa propisima kojima se uređuje socijalna i dječja zaštita;
- 2) nesprovođenjem i nepreduzimanjem posebnih mjera na uspostavljanju i pružanju podrške za život u zajednici licima sa invaliditetom, u skladu sa propisima kojima se uređuje socijalna i dječja zaštita; i
- 3) uskraćivanjem pružanja podrške za život u zajednici u mjeri u kojoj je objektivno utvrđeno da je ona potrebna za samostalan život lica sa invaliditetom, u skladu sa propisima kojima se uređuje socijalna i dječja zaštita.

Cilj 4: Eliminisanje diskriminacije u oblasti socijane zaštite, adekvatnog životnog standarda, samostalnog života i života u zajednici

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
4.1.Usaglašavanje propisa na lokalnom nivou sa Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.	-Broj usaglašenih propisa -Broj upućenih dopisa- zahtjeva	Organi lokalne uprave		2018/2019	Nijesu potrebna sredstva
4.2. Informisanje lica sa invaliditetom o njihovim pravima radi sprečavanja diskriminacije u oblasti socijalne zaštite.	-Broj izrađenih i distribuiranih flajera/brošura -Broj TV i radio gostovanja -Broj održanih tribina, okruglih stolova i sl.	Organi lokalne uprave, NVO	MLJMP	Kontinuirano	Opština, fondovi, NVO, donatori

5 - DISKRIMINACIJA U OBLASTI PRIVATNOSTI I PORODIČNIH ODNOSA

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom kroz dvije odredbe uređuje diskriminaciju u ovim oblastima.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti privatnosti se smatra:

- 1) povreda, odnosno miješanje u privatnost i porodični život lica sa invaliditetom; i
- 2) upotreba podataka o ličnosti, a naročito podataka vezanih za invaliditet, van namjene za koju su prikupljeni.

Diskriminacija u oblasti porodičnih odnosa

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti porodičnih odnosa smatra se uskraćivanje ili ograničavanje prava djetetu sa invaliditetom da se njegovi roditelji brinu o njemu u istoj ili sličnoj situaciji u kojoj se to pravo ne uskraćuje ili ne ograničava djetetu bez invaliditeta.

Cilj 5: Eliminisanje diskriminacije u oblasti privatnosti i porodičnog života

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
5.1.Organizovati edukacije službenika u organima lokalne uprave, javnim ustanovama i preduzećima o zabrani upotrebe podataka o ličnosti, naročito podataka vezanih za invaliditet, van namjene za koju su prikupljeni.	-Broj organizovanih edukacija -Broj učesnika -Broj obuhvaćenih ustanova	Organi lokalne uprave	Javne ustanove i preduzeća, NVO	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

6 - DISKRIMINACIJA U OBLASTI VASPITANJA, OBRAZOVANJA I STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA

Član 24 Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom garantuje pravo na inkluzivno obrazovanje svim učenicima i studentima sa invaliditetom.

Odredbom Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom određeno je da se diskriminacijom u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja smatra onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje licu sa invaliditetom:

- izbora obrazovnog programa i upisa i pristupa i boravka u obrazovno-vaspitnoj ustanovi, u skladu sa njegovim mogućnostima;
- praćenja nastave i provjere znanja, kao i učešća u drugim vaspitnim, odnosno obrazovnim aktivnostima, uključujući i učešće u vannastavnim aktivnostima i takmičenjima;
- nepreduzimanje i nesprovođenje posebnih mjera za uspostavljanje i pružanje individualizovane podrške u skladu sa propisima iz oblasti obrazovanja i vaspitanja;
- isključivanje lica sa invaliditetom iz obrazovno-vaspitne ustanove kad u istoj ili sličnoj situaciji tome ne podliježu njegovi vršnjaci.

Cilj 6: Omogućiti inkluzivno obrazovanje na svim nivoima, za sve učenike i studente sa invaliditetom, uključujući i obrazovanje odraslih lica sa invaliditetom					
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
6.1.Organizovanje tribina u vaspitno-obrazovnim ustanovama radi promocije jednakosti prava i nediskriminacije lica sa invaliditetom i principa univerzalnog dizajna.	-Broj organizovanih tribina -Broj učesnika	Organi lokalne uprave	Vaspitno-obrazovne ustanove	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

7- DISKRIMINACIJA U OBLASTI PROFESIONALNE REHABILITACIJE, RADA I ZAPOSŁJAVANJA

Rezultati istraživanja koje je sproveo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP pokazuju da skoro 60% građana Crne Gore smatra da su u oblasti zapošljavanja lica sa invaliditetom najteže ostvaruju svoja prava, dok su takođe sličnog mišljenja i lica sa invaliditetom.

Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom propisuje da se diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja smatra:

- 1) nezapošljavanje lica s invaliditetom, koje ima jednake ili bolje kvalifikacije, stručne ili radne sposobnosti nego lice bez invaliditeta, u skladu sa zakonima kojima se uređuje oblast rada i oblast profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom;
- 2) ograničavanje pristupa zapošljavanju, samozapošljavanju ili profesiji, članstvu u organizaciji radnika ili poslodavaca licu sa invaliditetom;
- 3) propisivanje restriktivnijih pravila koja se odnose na rad i radne uslove, uključujući otpuštanje i zaradu za lica sa invaliditetom;
- 4) nepreduzimanje i nesprovođenje mjera na prilagođavanju radnog mjesta i uslova za rad u skladu sa posebnim propisima, u skladu sa zakonima kojima se uređuje oblast rada i oblast profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom; i
- 5) propisivanje drugačijih i nepovoljnih uslova licu ili grupi lica s invaliditetom za ostvarivanje drugih prava iz radnog odnosa, u skladu sa zakonima kojima se uređuje oblast rada i oblast profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom.

Prema podacima Biroa rada – Bijelo Polje, početkom 2018. godine, na evidenciji nezaposlenih ove ustanove, nalazilo se 504 lica sa invaliditetom. Od tog broja 348 su lica sa invaliditetom po rješenju Komisije za profesionalnu rehabilitaciju Zavoda za zapošljavanje, 91 su invalidi rada II i III kategorije i 69 su lica sa invaliditetom koji su taj status stekli po propisima iz oblasti obrazovanja.

Cilj 7: Ravnopravan pristup licima sa invaliditetom u oblasti profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
7.1. Učiniti pristupačnim licima sa invaliditetom informacije o proceduri zapošljavanja u organima lokalne uprave.	-Broj dokumenta objavljenih u pristupačnom formatu	Organi lokalne uprave, javne ustanove i preduzeća čiji je osnivač Opština		Kontinuirano	Opština, javne ustanove i preduzeća čiji je osnivač Opština, fondovi, donatori

8 - DISKRIMINACIJA U OBLASTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I PRISTUPA ADEKVATNIM POMAGALIMA

Odredbama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom uređena je diskriminacija u oblasti zdravstvene zaštite.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta smatra se ograničavanje lične pokretljivosti uskraćivanjem ili ograničavanjem dostupnosti kvalitetnih i savremenih pomagala koja u najvećoj mogućoj mjeri omogućavaju ličnu pokretljivost lica sa invaliditetom, u skladu sa propisima kojima se uređuje zdravstvena zaštita i zdravstveno osiguranje.

Dostupnost pomagala licu sa invaliditetom, pod drukčijim ili nepovoljnijim uslovima od uslova pod kojima su ta pomagala dostupna drugim licima sa invaliditetom, zbog njegovog ličnog svojstva (pola, imovnog stanja, nacionalne pripadnosti i dr.) smatra se diskriminacijom lica sa invaliditetom po drugom osnovu, osim ako bi obezbjeđivanje takvog pomagala ugrozilo život ili zdravlje tog ili drugog lica.

Shodno Zakonu o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti zdravstvene zaštite u smislu propisa kojima se uređuje zdravstvena zaštita i zdravstveno osiguranje, smatra se:

- 1) nepreduzimanje i nesprovođenje mjera zdravstvene zaštite za rano otkrivanje, tretman, habilitaciju i rehabilitaciju smetnje u razvoju radi smanjenja stepena invaliditeta;
- 2) nepreduzimanje i nesprovođenje mjera zdravstvene zaštite za rano otkrivanje bolesti koja može prouzrokovati invaliditet i pravovremeno liječenje radi sprječavanja invaliditeta ili smanjenja stepena invaliditeta;
- 3) odbijanje pružanja zdravstvene zaštite i rehabilitacije licu ili grupi lica sa invaliditetom;
- 4) onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje pružanja zdravstvene zaštite i rehabilitacije licu ili grupi lica sa invaliditetom;
- 5) utvrđivanje posebnih uslova za lica sa invaliditetom u pogledu godina života prilikom pružanja zdravstvene zaštite i rehabilitacije;
- 6) pružanje zdravstvene zaštite i rehabilitacije licu ili grupi lica sa invaliditetom pod uslovima koji se ne traže za druga lica;
- 7) neblagovremeno pružanje zdravstvene zaštite i rehabilitacije licu sa invaliditetom, iako je to lice zatražilo i ispunilo uslove za blagovremeno pružanje zdravstvene zaštite, kao i davanje prednosti u pružanju zdravstvene zaštite i rehabilitacije drugim licima u odnosu na lica sa invaliditetom;
- 8) uskraćivanje, ograničavanje i neblagovremeno pružanje informacija o utvrđenom zdravstvenom stanju, preduzetim ili namjeravanim mjerama liječenja i rehabilitacije lica sa invaliditetom;

- 9) vršenje operativnog zahvata ili drugog medicinskog tretmana bez pisane saglasnosti lica sa invaliditetom kao pacijenta; i
- 10) uskraćivanje ili ograničavanje prava na zdravstveno i životno osiguranje licu ili grupi lica sa invaliditetom ako se ta prava ne uskraćuju ili ne ograničavaju drugim licima.

Cilj 8: Ravnopravan pristup lica sa invaliditetom zdravstvenoj zaštiti					
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
8.1.Organizovati kampanje za preventivne preglede lica sa invaliditetom.	-Broj organizovanih kampanja	Organi lokalne uprave	Ustanove zdravstvene zaštite, NVO	2018/2019	Opština, fondovi, donatori
8.2.Inicirati prilagođavanje ambulanti u ruralnom području licima sa invaliditetom.	-Broj sprovedenih inicijativa -Broj prilagođenih ambulanti	Organi lokalne uprave	Ustanove zdravstvene zaštite, NVO	2018/2019	Nijesu potrebna sredstva

9 - DISKRIMINACIJA U OBLASTI POLITIČKOG I JAVNOG ŽIVOTA

Odredbama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti političkog i javnog života, licu ili grupi lica sa invaliditetom, smatra se:

- uskraćivanje, ograničavanje ili otežavanje ostvarivanja prava na biračko pravo;
- uskraćivanje prava na samostalno glasanje ili glasanje uz pomoć asistenta;
- onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje pristupa, kretanja, boravka i rada u prostorijama političkih partija;
- uskraćivanje ili ograničavanje prava na kandidovanje, imenovanje i izbor na javnu funkciju licu sa invaliditetom ako se ta prava u istoj ili sličnoj situaciji ne uskraćuju ili ne ograničavaju drugim licima;
- nepreduzimanje i nesprovođenje propisa i mjera za stvaranje uslova za puno i efektivno učešće lica sa invaliditetom u vršenju javnih funkcija;
- odbijanje zahtjeva i utvrđivanje posebnih uslova za učlanjenje lica ili grupe lica sa invaliditetom u nevladine organizacije;
- uskraćivanje ili ograničavanje prava licu sa invaliditetom da bira i bude biran u organe upravljanja javnih ustanova, nevladinih organizacija i drugih institucija, kao i da efikasno obavlja dužnosti i javne funkcije na svim nivoima vlasti uz pomoć tehnologija za pomoć licima sa invaliditetom.

Ova oblast je uređena i Zakonom o izboru odbornika i poslanika, kao i podzakonskim aktima Državne izborne komisije.

Cilj 9: Ravnopravan pristup političkom i javnom životu za sva lica sa invaliditetom

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
9.1.Organizovati kampanje za podizanje svijesti o uključivanju lica sa invaliditetom u politički i javni život.	-Broj realizovanih kampanja	Organi lokalne uprave	NVO, MLJMP	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

10 - DISKRIMINACIJA U OBLASTI KULTURE, SPORTA I REKREACIJE

Odredbama Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti kulture licu ili grupi lica sa invaliditetom, smatra se:

- nepristupačnost kulturnih dobara i aktivnosti,
- onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje da se bave kulturnim i umjetničkim radom,
- nesprovođenje propisa, odnosno nepreduzimanje posebnih mjera za

podsticanje razvoja i korišćenja kulturnih, umjetničkih i intelektualnih potencijala, u skladu sa propisima kojima se uređuje oblast kulture.

Diskriminacijom se smatra i nepriznavanje kulturnog i jezičkog identiteta opštim ili pojedinačnim pravnim aktom, licu ili grupi lica sa invaliditetom, odnosno nepreduzimanje i nesprovođenje mjera za ostvarivanje tog identiteta u smislu propisa kojima se uređuje oblast kulture.

Diskriminacijom po osnovu invaliditeta u oblasti sporta, rekreacije i aktivnosti u slobodno vrijeme licu ili grupi lica sa invaliditetom, smatra se:

- onemogućavanje, ograničavanje ili otežavanje učešća u sportskim i rekreativnim aktivnostima, kao i drugim aktivnostima u slobodno vrijeme;
- nesprovođenje propisa i nepreduzimanje posebnih mjera kojima se obezbjeđuje dostupnost sportskih i rekreativnih aktivnosti, kao i aktivnosti u slobodno vrijeme
- nesprovođenje propisa i nepreduzimanje posebnih mjera kojima se obezbjeđuje dostupnost uslova za učešće u igri djetetu ili grupi djece sa invaliditetom, kao i uskraćivanje i ograničavanje tog prava, osim ako bi učešće u ovim aktivnostima ugrozilo život ili zdravlje djeteta sa invaliditetom ili drugog lica.

Cilj 10: Ravnopravno učešće u kulturnom, sportskom, rekreativnom životu lica sa invaliditetom

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Partneri	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
10.1.Inicirati realizaciju predstava i filmova pristupačnih za lica sa oštećenjem sluha i vida.	-Upućena inicijativa -Broj prikazanih predstava -Broj emitovanih filmova	Organi lokalne uprave	Centar za kulturu, NVO	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
10.2.Podsticati organizovanje kulturnih događaja u kojima će biti uključena lica sa invaliditetom.	-Broj realizovanih događaja (pjesničke večeri, likovne izložbe, muzički koncerti itd.)	Organi lokalne uprave	Centar za kulturu, NVO	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
10.3.Promovisati razvoj sporta za lica sa invaliditetom.	-Broj održanih sportskih manifestacija -Broj lica sa invaliditetom	Organi lokalne uprave	Javna ustanova za sport i rekreaciju, Ministarstvo sporta, NVO, sportski klubovi OSI	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori
10.4.Razvijati rekreativne aktivnosti na nivou grada za lica sa invaliditetom.	-Broj organizovanih događaja -Broj uključenih lica sa invaliditetom	Organi lokalne uprave	Javna ustanova za sport i rekreaciju, Ministarstvo sporta, NVO,	Kontinuirano	Opština, fondovi, donatori

			sportski klubovi OSI		
--	--	--	-------------------------	--	--

PLAN PRAĆENJA SPROVOĐENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI

Procjena uspješnosti sprovođenja plana (evaluacija) radiće se na godišnjem nivou. Finalna procjena uspješnosti čitavog plana biće urađena na kraju cijelog ciklusa tj. po isteku samog plana (vremenski određenog perioda za koji je plan donešen). Proces praćenja uspješnosti realizacije Lokalnog plana biće rađen u odnosu na indikatore tj. pokazatelje uspješnosti koji su definisani na nivou aktivnosti i nalaze se u sklopu tabele operativnog plana.

Nakon usvajanja Lokalnog plana akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2018 – 2021. godina, predsjednik Opštine će imenovati Tim za praćenje sprovođenja istog. Procesom sprovođenja Plana i same evaluacije će koordinisati organ/i nadležan za pitanja osoba sa invaliditetom, u saradnji sa ostalim sekretarijatima i institucijama čiji su predstavnici članovi radne grupe za izradu Lokalnog akcionog plana. Organ/i lokalne uprave nadležan za pitanja osoba sa invaliditetom će imenovati kontakt osobu zaduženu za koordinaciju aktivnostima u sprovođenju i izvještavanju o realizaciji Lokalnog plana akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2018-2021. godina.

FINANSIJSKI PLAN

Lokalni plan akcije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2018 – 2021. godina predstavlja strateško opredjeljenje Opštine i listu prioriternih aktivnosti čije sprovođenje je neophodno ako se želi unaprijediti kvalitet života osoba sa invaliditetom.

Sredstva za realizaciju aktivnosti će se planirati u budžetu Opštine. Sredstva za realizaciju mjera-aktivnosti predviđenih planom će dijelom biti obezbijedena iz opštinskog budžeta a dijelom iz drugih izvora (državni budžet, Fondovi EU, IPA prekogranični fondovi, sponzorstva, donacije itd.).